

Whitepaper E-health

Inhoudsopgave:

Introductie	2-3
Hoofdstuk 1: E-Health: wat is dat eigenlijk?	4-6
- Voordelen van digitale zorg	
Hoofdstuk 2: Stand van zaken digitale zorg/eHealth	6-7
- Europese programma's (AAL)	
Hoofdstuk 3: Zorgtechnologie als ondersteuning	8-13
- Inzet overheid op online inzage en uitwisseling	
- Online contact met zorgverlener	
- Videocommunicatie of beeldbellen	
- Via de smartphone gezondheidswaardes doorgeven	
- Slimme robots voor ondersteuning en structuur	
- Slimme technologie in en rondom huis	
- Zorgtechnologie voor mensen met dementie	
Hoofdstuk 4. Ethische vragen en ander ongerief	13
Hoofdstuk 5: Websites en bronnen	14

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

Introductie

U ontvangt dit document waarschijnlijk per mail. Misschien stuurt u het door of bedankt u Netwerk Cliëntenraden Zorg (NCZ) voor deze informatie. Die kunt u goed gebruiken hopelijk. Daarna appt u even met uw kleinkind of vriend. En dan is het tijd om even te gaan wandelen en op de stappenteller te zien hoeveel u heeft gelopen. Internet is niet meer weg te denken. Niet uit ons dagelijks leven, niet meer uit de zorg. Want internettechnologie kan ook veel betekenen voor gezondheid en gezondheidszorg.

Tijdens de algemene beschouwingen door minister president Mark Rutte viel voor het eerst het 'e-woord'. Misschien is het u niet opgevallen, maar eHealth werd voor het eerst, en expliciet genoemd als één van de mogelijkheden om de zorg te verbeteren.

Vanuit de Tweede Kamer kwamen geen reacties. Misschien omdat andere thema's meer reacties oproepen, wellicht ook omdat de term eHealth inmiddels meer ingeburgerd is en niet meer de weerstand van een aantal jaren geleden oproept

Het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Sport zet al jaren in om eHealthtoepassingen te ontwikkelen en implementeren. Ook de Europese Unie steekt al jarenlang veel geld in het ontwikkelen van digitale zorgtoepassingen, voornamelijk om mensen langer veilig en comfortabel thuis te laten wonen.

Producten uit deze [programma's](#), bedoeld om ouderen langer veilig en comfortabel thuis te laten wonen, zijn inmiddels ook te gebruiken door cliënten en patiënten die in een zorginstelling verblijven.

Het begrip 'eHealth' zult u nog vaker gaan tegenkomen in de zorginstelling(en) waar u kunt meepraten en adviseren. Of misschien zijn er al toepassingen van digitale zorg en kunt u die delen met andere cliëntenraden.

Vanuit Netwerk Cliëntenraden Zorg vinden we het in ieder geval belangrijk om u te informeren over de ontwikkelingen op dit gebied en wat het kan betekenen voor cliënten en patiënten.

Mw. drs. José van Berkum is hierbij onze partner. Vanuit haar adviesbureau voor communicatie (www.vbcom.nl) is ze gespecialiseerd in ouderen en technologie.

Leeswijzer

De informatie in dit whitepaper gaat over innovaties, over nieuwe mogelijkheden om digitale zorg in te zetten, om zorgtechnologie die het leven gemakkelijker, veiliger en minder eenzaam kan maken en bevat tekst, verwijzingen naar onderliggende documenten en filmpjes met voorbeelden. Het begint met een toelichting op het begrip eHealth (hoofdstuk 1), en beschrijft de ontwikkeling ervan (hoofdstuk 2).

Inmiddels zijn er veel toepassingen in gebruik (hoofdstuk 3) of zijn er pilots die hoopvol zijn.

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

In de lopende tekst kunt u doorklikken naar onderliggende documenten of filmpjes, om meer te zien of te lezen. Hoofdstuk 4 stipt de ethische vragen aan die te maken hebben met digitale zorg. In hoofdstuk 5 tenslotte staan verwijzingen waarmee u verder kunt. Beelden zeggen vaak meer dan woorden. Bekijk in hoofdstuk 3 de YouTube-filmpjes waarin u ziet hoe mensen in misschien een vergelijkbare situatie als uzelf of uw familieleden gebruikmaken van digitale zorg en hoe ze dat vinden.

Dit whitepaper is niet volledig. Innovaties volgen elkaar snel op, bouwen ook voort op elkaar. Organisaties delen ervaringen en zorgen daarmee voor verdere implementatie.

In steeds meer zorgorganisaties zijn er pilots waarbij internettechnologie wordt gebruikt. Het is waarschijnlijk dat er in uw verpleeghuis, ziekenhuis, thuiszorgorganisatie of andere zorginstelling al toepassingen te vinden zijn.

Ook blijken toepassingen binnen bijvoorbeeld de ouderenzorg goed toepasbaar binnen de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking, thuiszorg of cliënten binnen de GGZ of de ziekenhuiszorg. De kruisbestuivingen over en weer vinden steeds meer plaats. Zoals bijvoorbeeld een robot zoals *Paro*, het zeehondje: dat is vooral in gebruik in verpleeghuizen, voor mensen met dementie. Maar ook kinderen in een ziekenhuis reageren er goed op. Dat is bedoeld met kruisbestuiving: kijk naar de voorbeelden en vraag uzelf dan af welke emotionele of sociale behoefte ermee vervuld kan worden.

Want daar zou eHealth volgens ons aan moeten bijdragen: aan het emotionele en sociale welzijn van mensen die (tijdelijk) aangewezen zijn op zorg of een zorgorganisatie.

We wensen u veel leesplezier!

Marika Biacsics – van der Horst
Netwerkvoorzitter
Netwerk Cliëntenraden Zorg (NCZ)

Loostraat 58
6924 AH Loo

0031 (0) 6 51 222 505

marika@ncz.nl

www.ncz.nl

Drs. J. (José) van Berkum
Adviesbureau voor communicatie
Van Berkum Communicatie
Pastoor van Bommelstraat 6
6525 SN, Nijmegen

0031 (0) 6 13 883 560

info@vbcom.nl

www.vbcom.nl

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

Hoofdstuk 1: E-Health: wat is dat eigenlijk?

Het woord eHealth is niet het gemakkelijkste woord om uit te spreken. Letterlijk vertaald betekent het: elektronische gezondheid en het stamt uit 2002. In dit document wisselen we het begrip eHealth daarom af met begrippen die dezelfde lading dekken, zoals digitale zorg en zorgtechnologie.

De officiële definitie van het begrip e Health stamt uit 2002 en is nog steeds in gebruik. De definitie luidt:

EHealth is het gebruik van nieuwe informatie- en communicatietechnologieën, en met name internettechnologie, om gezondheid en gezondheidszorg te ondersteunen of te verbeteren. (RVZ, 2002).

De afkorting 'RVZ' uit de definitie staat voor Raad voor de Volksgezondheid en Zorg, een adviesorgaan voor het Nederlands parlement en de Nederlandse regering. Vanaf 1 januari 2015 is de raad verdergegaan onder de naam: Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS).

Met de komst van het internet, een belangrijke innovatie in de vorige eeuw, ontstonden er ook ideeën om de mogelijkheden ervan in te zetten om de gezondheidszorg te verbeteren.

In 2002 gebruikte meer dan 60% van de Nederlandse bevolking het internet. Dat was een belangrijke reden voor de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) om een achtergrondstudie over het gebruik van eHealth in de gezondheidszorg te publiceren. Anno 2002 werd eHealth vooral gezien als mogelijkheid om de patiëntenzorg te verbeteren; het internet zou bijdragen aan patiënt-empowerment.

De voordelen voor patiënten waren legio, volgens de auteurs: meer zorg thuis, alternatief aanbod van zorg voor bepaalde groepen patiënten, ook minder wachtlijsten, de zorg beter op elkaar afgestemd, niet telkens opnieuw de informatie moeten vertellen, minder medische fouten, meer inzicht in diagnose, therapie, voorzieningen en kwaliteit, ook met het oog op kosteneffectieve zorg.

Inmiddels is het gebruik van het internet in Nederland groot, ook onder ouderen.

Dat neemt niet weg dat er ook grote groepen zijn die achterblijven, zoals hoogbejaarde mensen, mensen met een verstandelijke beperking en veel dak- en thuislozen.

ICT-toepassingen binnen de zorg liepen lange tijd wat achter bij ontwikkelingen in de maatschappij. Dat had en heeft te maken met ICT-systemen die slecht functioneren of elkaar

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

niet vinden, onduidelijkheid over financiering, angst voor koude zorg i.t.t. warme zorg en banenverlies. De zorg stond in eerste instantie niet te springen om innovaties toe te passen.

1.1. Voordelen van digitale zorg

Vanuit het perspectief van de cliënt en patiënt, en ook steeds meer de mantelzorgers, zijn de voordelen nog vrijwel identiek aan de voordelen van de schrijvers van het rapport uit 2002.

✓ Besparing tijd en energie

Digitale zorg kan tijd besparen. Bijvoorbeeld als mensen zelf online een afspraak kunnen inplannen met hun zorgverlener. Als een online consult mogelijk is (bijvoorbeeld via beeldbellen) hoeven ze de deur helemaal niet uit. Vooral voor chronisch zieke patiënten is de regelmatige gang naar het ziekenhuis een zware belasting. Een online consult kan dan dit verminderen.

✓ Meer eigen regie en inzicht

Door zelf waarden op te nemen en door te sturen, is het inzicht in het ziekteverloop groter en ook de manier om daar zelf bij stil te staan. Als niet de wijkverpleegkundige, maar de persoon zelf waarden kan opnemen (bijvoorbeeld bloeddruk, suiker etc.) hoeft hij/zij niet te wachten op de zorg en kan meer het eigen leven leiden. Via een persoonlijke digitale gezondheidsomgeving krijgen mensen meer inzicht in hun gezondheid.

✓ Minder medische fouten door inzage

Als cliënten/mantelzorgers inzage hebben in het medisch dossier, blijven ze op de hoogte van de gezondheidstoestand van hun familielid, kunnen ze nalezen wat er verteld en voorgeschreven is, controleren of de gemaakte afspraken kloppen etc. Hiermee worden mogelijke fouten voorkomen en patiënten/mantelzorgers krijgen meer regie over hun eigen gezondheid.

✓ Afstemmen zorgverleners op elkaar

Eén patiëntendossier met alle informatie voorkomt dat patiënten iedere keer opnieuw moeten vertellen wat hen mankeert, dezelfde onderzoeken onnodig worden uitgevoerd. Als ze dat willen, kunnen ze (een deel van) deze gegevens delen met een behandelaar of mantelzorger. Dan hoeven zij niet steeds hun hele medische verleden opnieuw te vertellen.

✓ Taalgebruik helder en eenduidig

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

Een elektronisch patiëntendossier moet gesnapt worden door patiënten. Dat vraagt wat van het taalgebruik door professionals. Teveel medisch jargon voorkomt dat patiënten weten wat er aan de hand is en wat ze zelf kunnen doen om hun gezondheid te verbeteren.

De vele pilots en geslaagde toepassingen laten steeds meer zien dat digitale zorg zowel voor de cliënt als zorgverlener vooral voordelen biedt. Meer daarover in hoofdstuk 3 waar veel voorbeelden van zorgtechnologie aan bod komt. U kunt, waar mogelijk, YouTube-filmpjes bekijken voor een beter beeld.

Hoofdstuk 2: Stand van zaken digitale zorg/eHealth

Vanaf de vorige eeuw, van het rapport van de Raad van de Volksgezondheid en Zorg uit 2002, maken we een sprong naar 2018. Wat is er in de tussenliggende jaren gebeurd? Zijn er meer zorgorganisaties die gebruik maken van zorgtechnologie en zo ja, welke zorg dan?

Vanaf 2013 vindt jaarlijks onderzoek plaats naar de stand van zaken op het gebied van digitale zorg. Dit gebeurt in opdracht van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Sport.

Nederlandse artsen en patiënten maken in vergelijking met het buitenland veel gebruik van eHealth-toepassingen. Maar om eHealth in Nederland echt succesvol te laten zijn, is er nog wel een lange weg te gaan, blijkt uit de eerste monitor.

Van de Nederlanders zoekt 66 procent informatie over zijn ziekte of behandeling op internet. Veel minder mensen gebruiken online contact met hun zorgverlener. Zo maakte bijvoorbeeld slechts 2% van de mensen die een huisarts bezocht, daarvoor via het internet een afspraak. Patiënten zijn beperkt op de hoogte van de mogelijkheden die artsen aanbieden voor online communicatie.

Een jaar later blijkt dat Nederlandse patiënten beter op de hoogte zijn van het bestaan van eHealth-mogelijkheden bij hun zorgverleners. Voorbeelden zijn online herhaalrecepten aanvragen of vragen stellen aan de dokter via e-mail. Nederlandse artsen maken in vergelijking met vorig jaar nog meer gebruik van elektronische dossiervoering. Voor patiënten en zorgverleners zijn de voordelen van sommige eHealth-toepassingen nog onduidelijk. Voor een succesvolle eHealth-toepassing is een goede balans nodig tussen de investering (in geld en tijdsinspanning) en het resultaat (betere zorg, gemak en financiële vergoeding).

De eHealthmonitor 2015 toont verdere vooruitgang. Patiënten willen handige online toepassingen om hun zorg te regelen. Zij zien voordelen in het opzoeken van informatie over zorg en gezondheid op het internet.

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

Ook willen patiënten via het internet recepten aanvragen, een afspraak maken met de dokter, of de zorgverlener een e-mail sturen met een vraag. Dat lijkt hen gemakkelijk en tijdsbesparend. Een derde van de zorggebruikers vindt het handig om online zijn eigen medische gegevens in te zien.

De belangrijkste aanbeveling uit de monitor van 2016 luidt dat zorgverleners actief patiënten moeten stimuleren om hun online diensten te gebruiken. Het is niet de techniek, maar wijzelf die bepalen h

Alleen het aanbieden van een eHealth-dienst op een website is niet genoeg. Een maatschappelijke innovatie is nodig. Alle partijen in het zorgveld hebben hierin een rol.

Het zijn kleine stapjes vooruit. De meest recente [eHealthmonitor 2017](#) laat zien dat er nog veel werk aan de winkel is om de doelstellingen van voormalig minister Schippers te realiseren. Zij was ambitieus en formuleerde in 2014 een aantal doelstellingen die betrekking hadden op de mogelijkheid tot online inzage, zelfstandig metingen uitvoeren en beeldschermzorg in combinatie met domotica.

De streefpercentages zijn nog niet gehaald, maar kleine succesjes zijn er wel. Degenen die ervaring hebben met het e-consult zijn positiever dan degenen zonder ervaring. Chronisch zieken zien na ervaring vaak de meerwaarde van online inzage. Met name omdat het meer inzicht geeft en gegevens beter te controleren zijn.

2.1. Europese programma's

En er zijn andere ontwikkelingen die veelbelovend zijn. Dat betreft producten en diensten die zijn ontwikkeld in (meest) gesubsidieerde Europese programma's, zoals Active and Assisted Living (AAL). Zorginstellingen, bedrijfsleven, ouderenorganisaties en wetenschappelijke instellingen samen ontwikkelen producten en diensten die ten goed moeten komen aan hun cliënten. Eenmaal per jaar zetten instellingen hun deuren tijdens de eHealthweek open om te laten zien waar ze mee bezig zijn en wat de opbrengst is.

[De eHealthweek 2019](#) is inmiddels toe aan zijn de derde editie. Doel is om het brede publiek en de zorgprofessional te laten zien en ervaren hoe mensen door de inzet van digitale techniek (e-health) langer gezond (thuis) kunnen leven, met meer eigen regie. En hoe de ervaren werkdruk in de zorg hierdoor kan verminderen. Veel eHealthproducten die in gebruik zijn binnen de verpleeghuiszorg, de GGZ, ziekenhuizen en instellingen voor mensen met een verstandelijke beperking konden en kunnen hier bekeken worden.

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

Hoofdstuk 3: Digitale zorgtechnologie als ondersteuning

Als cliëntenraad denkt u mee over de zorg voor uzelf of uw naasten. En stelt u zich de vraag hoe u vanuit uw positie kunt bijdragen aan een lichamelijke gevoel van welbevinden en gezondheid, aan een dag-invulling volgens eigen interesse, aan het onderhouden van sociale contacten (participatie) en de woon- en leefomstandigheden. Wat kan zorgtechnologie daaraan bijdragen?

Kan bijvoorbeeld een elektronisch patiëntendossier bijdragen aan het welbevinden van een oudere in een verpleeghuis, bijvoorbeeld doordat de mantelzorger goed op de hoogte blijft van de gezondheidstoestand? Of is beeldbellen een goed alternatief voor een bezoek aan een specialist? Is een e-consult niet veel fijner, omdat je kunt nadenken over je vragen, je niet overrompeld voelt?

Misschien hebt u er nog niet over nagedacht, kent u de mogelijkheden niet, maar bent u wel benieuwd naar ervaringen van gebruikers.

In dit hoofdstuk volgen enkele toepassingen van digitale zorg die op dit moment binnen zorgorganisaties ingezet worden. Zoals eerder gezegd: de lijst is niet uitputtend, omdat er steeds meer mogelijkheden verschijnen. Ook is er gelukkig steeds meer kruisbestuiving tussen verschillende organisaties., wisselen organisaties en sectoren ervaringen uit. En blijkt vaak dat wat in de ene organisatie goed werkt, ook in de andere organisatie passend is.

En dat is niet gek, omdat een toepassing - als het goed is - aansluit bij basisbehoeften van mensen. Lichamelijke behoeftes zoals eten, drinken, verzorging. Veiligheid en zekerheid, de behoefte aan sociaal contact, aan erkenning en waardering. Menselijke behoeftes zijn universeel en digitale zorg – in welke verschijningsvorm dan ook - kan hieraan bijdragen.

Hoe dat kan, laten we zien in de voorbeelden. We hebben behalve tekst een aantal YouTube filmpjes ingevoegd, zodat u met eigen ogen en oren ziet en hoort hoe en waarom iets werkt.

Het kan heel goed zijn dat de digitale toepassingen die u al kent, hier niet bij staan. Als u tevreden bent met die toepassing en merkt dat hij bijdraagt aan uw welbevinden, laat dit dan weten via j.vanberkum@planet.nl Dan kan de volgende editie van dit whitepaper weer wat vollediger zijn.

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

3.1. Inzet overheid op online inzage en uitwisseling

De overheid zet vooral in op online beschikbaarheid en uitwisseling van gegevens. Er zijn verschillende opties.

Elektronisch patiëntendossier of elektronisch cliëntendossier: als patiënt hebt u altijd recht om uw medisch dossier in te zien of een kopie ervan te krijgen. Het maakt niet uit of het om een papieren of elektronisch dossier gaat. U kunt dat mondeling of schriftelijk aanvragen. Alleen u mag uw dossier inzien. Ook familieleden of partners hebben dus geen recht op inzage in uw dossier. U kunt wel iemand machtigen het medisch dossier namens u in te zien. Kijk [hier](#) naar een voorlichtingsfilmpje uit 2004 en een actueel [filmpje uit het Deventer Ziekenhuis](#).

Plus puur vanuit patiëntperspectief een [filmpje over een digitaal zorgdossier](#).

Daarnaast is er een PGO ofwel [persoonlijke gezondheidsomgeving](#): apps en websites die door patiënten en (zorg)consumenten gebruikt worden om allerlei gezondheidsgegevens te verzamelen, beheren en delen worden een persoonlijke gezondheidsomgeving (PGO) genoemd

Het is een levenslang online hulpmiddel voor patiënten om grip te houden op hun eigen gezondheidsdata: van behandeling tot medicatie, onderzoek uitslagen en inentingen. Volgens de eHealthmonitor 2017 wil 24% van de chronisch zieken gebruikmaken van een PGO. Maar 4% maakt er al gebruik van.

In de ouderenzorg is een toename van online inzage, volgens de eHealthmonitor 2017. Ruim vier op de tien verpleegkundigen en verzorgenden werken met een elektronisch cliëntenportaal, waar zorggebruikers hun medische gegevens kunnen inzien en mogelijk aanvullen, en ook online een afspraak kunnen maken of vragen kunnen stellen.

3.2. Online contact met zorgverlener

Behalve inzage komen er steeds meer mogelijkheden om online contact te hebben met uw huisarts.

Bij een e-consult kunt u online, per mail, vragen stellen aan de zorgverlener, zonder naar buiten te hoeven. Kijk hier verder voor informatie over [een e-consult](#).

Cliënten met ervaring met zijn positiever dan niet-gebruikers. Ze kunnen goed nadenken over de vraag die ze willen stellen, zelf het moment bepalen en de ontvangen informatie nog eens teruglezen.

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

Online een afspraak maken bij een restaurant, of bij de opticien is al gebruikelijk. Het kan steeds meer bij de huisarts, waardoor je geen lange wachttijden of keuzemenu's hebt. Dat spaart veel tijd en energie.

Patiëntenverenigingen hebben vaak eigen websites, met platforms waar lotgenoten elkaar kunnen spreken, digitaal of persoonlijk. En succesvolle website/platform is Parkinsonnet.nl

Afspraken maken met je familieleden, om bijvoorbeeld bezoek met elkaar af te stemmen, kan ook via een platform, zoals Frieda of Cubigo.

3.3. Videocommunicatie of beeldbellen

Beeldbellen, vergelijkbaar met Skype maar dan met een beveiligde verbinding, vindt steeds meer plaats. Zowel tussen zorgverleners onderling als tussen cliënt en zorgverlener. Organisaties die ermee werken, hebben positieve ervaringen. Met deze zorg op afstand hebben cliënten een veilig gevoel, en behouden ze zoveel mogelijk hun zelfstandigheid.

Soms is het fijn om iemand direct een vraag te kunnen stellen en een gezicht erbij te zien, soms is het noodzaak omdat je (acuut) behoefte hebt aan een zorgverlener. Ook als je aan huis of instelling gebonden bent door ziekte of handicap, is videocommunicatie een goede optie om structuur te bieden. Beeldbellen waarbij je niet alleen elkaars gezicht ziet, maar de hele persoon, is ook inmiddels beschikbaar.

Ook zijn er steeds meer mogelijkheden om in de eigen omgeving online logopedie te volgen, bijvoorbeeld na een hersenbloeding. Ook voor fysiotherapie zijn er online mogelijkheden. En wil je weten hoe je gezond kunt leven, dan is het fijn dat moeilijke dingen gemakkelijk uitgelegd worden. Steffie legt bijvoorbeeld uit wat er gebeurt als je in het ziekenhuis opgenomen wordt. Mensen met een verstandelijke beperking, senioren en mensen die laaggeletterd zijn, maken hier veel gebruik van.

Steeds meer aandacht gaat uit naar zogeheten 'blended care', waarbij reguliere face-to-face gesprekken gecombineerd worden met online interventies zoals bijvoorbeeld chat, beeldbellen, online behandelmodules en online inzage in het eigen gezondheidsdossier. Hierdoor kan een patiënt niet alleen tijd, maar ook plaats-onafhankelijk zorg gebruiken via een tablet of smartphone.

Met anonieme e-health kunnen mensen geholpen worden die bijvoorbeeld uit schaamte niet makkelijk contact zoeken met hulpverleners.

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

3.4. Via de smartphone gezondheidswaardes doorgeven

Er zijn stappentellers, hartslagmeters, bloeddrukmeters, fitness trackers en nog een heleboel andere draagbare apparaatjes die bepaalde lichaamswaarden meten. Meestal worden ze recreatief gebruikt, maar binnen de zorg zijn er steeds meer voorbeelden van digitale zorgtoepassingen.

Er komen steeds meer mogelijkheden voor patiënten thuis om lichaamsfuncties te meten, de resultaten te verzamelen en eventueel door te geven aan een medische professional.

Voorbeelden van lichaamsfuncties zijn gewicht, bloedsuikerwaarde, bloeddruk en stollingswaarde. Dankzij *wearables* hoeven patiënten minder lang in het ziekenhuis te blijven. Dit scheelt ziekenhuizen ligdagen. De kwaliteit van zorg neemt toe terwijl de kosten dalen. Patiënten liggen nu nog vaak langer in het ziekenhuisbed voor de monitoring, maar dat kan straks ook thuis. De zorgverleners houden dan op afstand een oogje in het zeil.

Mobiele apps om gezondheidswaarden door te geven, zijn er inmiddels voldoende. Via de smartphone of tablet is het mogelijk gezondheidsgegevens door te geven. Dat bespaart bezoek van de verpleegkundigen, een reis naar de huisarts en geeft inzicht in de gezondheid.

Kijk voor een voorbeeld naar het filmpje over de 'Dienst COPD in beeld' [letterlijk in beeld COPD](#)

3.5. Slimme robots voor ondersteuning en structuur

Robots zijn machines die bepaalde taken kunnen verrichten. Vooral in de industrie en ruimtevaart worden veel robots gebruikt om sneller, goedkoper en nauwkeuriger taken uit te voeren. Aan de lopende band van autofabrieken staan vooral lasrobots. Ook binnen ziekenhuizen spelen robots een steeds grotere rol.

Veel mensen associëren robots met semi-menselijke wezens zoals in de film Robocop. En dat is eng.

Daar gaat het hier niet om. In dit whitepaper willen we aandacht vragen voor sociale robots. Sociale robots zijn vooral bedoeld om mensen te activeren, en structuur te bieden. Het zijn vooral deze functies [waarbij sociale robots](#) kunnen helpen. Op dit moment is de inzet nog een beetje uitproberen. Robots die in de zorg gebruikt worden voor cliënten zijn vaak robots met een sociale of emotionele functie. Voorbeelden van dat laatste zijn robotdieren, bijvoorbeeld [een zeehondje](#) of een kat. Het vasthouden en praten met zo'n robot wekt vertedering op.

Een apparaat kan ook structuur bieden. Een voorbeeld daarvan is de [Medido](#), een medicijnendispenser. Het apparaat geeft een seintje als het weer tijd is om medicijnen in te

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

nemen. Vooral chronisch zieke mensen moeten op verschillende tijdstippen op de dag hun medicijnen nemen. De Medido geeft zowel rust voor degene die de medicijnen moet nemen, als voor de mantelzorger en de wijkverpleegkundige, die daardoor minder vaak langs hoeft te komen.

Ook is er slimme robotica die bijvoorbeeld een signaal geeft als een luier vol is. Zoals de slimme eHealthluier; door het voorkomen van onnodige (nacht)verschoningen, lekkages en handmatige controles van luiers wordt de zorg voor mensen met incontinentie socialer en menselijker. Ook is het minder belastend voor zorgverleners. Dankzij de slimme luier hoeven mensen met incontinentie bovendien minder lang in een volle luier te blijven zitten, waardoor natte kleding, natte bedden en een oncomfortabel gevoel kunnen worden voorkomen en de kans op huidirritatie, wonden en dus doktersbezoek vermindert.

Rollator LEA is een zorgassistent die ouderen, mensen met dementie, en mensen met niet-aangeboren hersenletsel (NAH) als revalidatiepatienten kan ondersteunen. Met deze zorgrobot kunnen mensen veiliger bewegen en herstellen.

Het zijn maar een aantal voorbeelden, vooral om te laten zien wat de mogelijkheden zijn

3.6. Slimme technologie in en rondom huis

Huisautomatisering: dat is de verzamelnaam voor toepassingen van elektronica in huis. Het zijn toepassingen die vooral in seniorenappartementen al volop aanwezig zijn. Zoals de brandmelder boven het fornuis, het openen van de buitendeur zonder naar de deur te gaan, de deurspion, het automatisch openen en sluiten van gordijnen. Deze toepassingen maken het leven comfortabeler en veiliger. Een voorbeeld van inzet in de zorg is gebruik van sensoren voor valdetectie bij ouderen.

3.7. Zorgtechnologie voor mensen met dementie

Er is inmiddels redelijk wat zorgtechnologie bestemd voor mensen met dementie. Vooral omdat het aantal mensen met deze ziekte alleen maar zal toenemen. Ook hier een aantal filmpjes die illustreren hoe het werkt.

De knuffelrobot hebben we al genoemd.

Ook de Tovertafel is al binnen veel zorginstellingen te vinden. Mensen met verschillende stadia van dementie bloeien op door het spel, zoeken contact met elkaar. Ook voor de familie is het fijn, want het gesprek komt vanzelf rondom de Tovertafel. 'Het is het hoogste pluspunt', zegt een begeleidster.

Bewegingssensoren zijn al langer in gebruik. Sensoren in een kamer laten bijvoorbeeld afwijkingen in het leefpatroon zien.

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

Slapen mensen met dementie s nachts goed of staan ze vier of vijf keer op, waardoor ze de volgende dag moe zijn? Sensoren tasten de privacy niet aan, en ze maken het onnodig voor verzorgenden om s nachts meerdere keren de deur open te doen.

Sinds kort is er een bewegingskussen voor mensen met vergevorderde vorm van dementie. Een muziekkussen helpt mensen met dementie rustiger in te slapen.

Hoofdstuk 4. Ethische vragen en ander ongerief

Zorgtechnologie biedt veel kansen en mogelijkheden voor de patiënt/cliënt om de levenskwaliteit te verbeteren en zo lang mogelijk zelfstandig te blijven. Ook voor mantelzorgers kan het een steuntje in de rug zijn. Toch zijn er ook vraagtekens.

Systemen werken niet altijd en zijn slecht op elkaar afgestemd. De inzet van zorgtechnologie is nog geen standaard onderdeel van de financiering en zorg kost geld.

En dan de ethische vragen. Toen ik zelf voor het eerst een oude mevrouw met een knuffelrobot zag, was mijn eerste reactie: mogen we haar dat aandoen, is dat niet iemand vreselijk voor de gek houden? Mijn tweede reactie, direct daarna, was: maar die mevrouw lijkt ervan te genieten. Wie ben ik dan om dat af te keuren. De ervaringen van de cliënt staan centraal, altijd, wat mij betreft.

Andere discussies die vaak gevoerd worden in relatie met digitale zorg hebben te maken met thema's als privacy, warme versus koude zorg, verantwoordelijkheid.

Wat betekent inzet van digitale zorgtechnologie bijvoorbeeld voor handen aan het bed? Wat als er wat fout gaat met digitale zorg? Gaat deze zorg de menselijke zorg vervangen? Hoe is het gesteld met privacy?

Ondanks het feit dat digitale zorg nog maar mondjesmaat zijn intrede heeft gedaan, is het toch - of misschien juist – belangrijk om hierover nu samen over na te denken.

We hopen dat u met elkaar het gesprek aangaat, en met de bestuurder en de medewerkers. En natuurlijk met uw achterban, de familie en vrijwilligers. De ontwikkelingen zijn té belangrijk om alleen over te laten aan professionals.

Omdat u, als cliënt en eindgebruiker, tenslotte degene bent die er baat bij moet hebben.

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729

Hoofdstuk 5: Websites en bronnen

In dit whitepaper hebben we u een indruk willen geven van de mogelijkheden van eHealth. Het is slechts een indruk, want ontwikkelingen op dit gebied gaan snel. In dit hoofdstuk een beperkt aantal websites en bronnen voor verdere verdieping.

Inmiddels zijn er zoveel publicaties dat er een bibliotheek mee gevuld kan worden:

- [AG Connect: ministerie vws trekt knip voor zorg ict](#)
- [Digitale Zorggids: wat kunnen zorgrobots voor u betekenen?](#)
- [Kennisplein Gehandicaptensector: platform met 450 e-health toepassingen](#)
- [Nictiz, e-health-monitor: kies bewust voor e-health](#)
- [Nictiz: ordening in de wereld van e-health](#)
- [Rijksoverheid: Kamerbrief-over-e-health-en-zorgverbetering](#)
- [Robots.nu: sociale robot](#)
- [Skipr, inzet van zorgrobots blijft achter](#)
- [Vilans, 12 technologische ontwikkelingen in de zorg](#)
- [Vilans, hoe gaan andere instellingen om met technologie](#)
- [Vilans, kennisbundel e-health](#)
- [Vrijheid in de zorg: slimme e-health luier betekent kleine revolutie](#)

Copyright: Deze tekst is met veel zorg tot stand gebracht.

Niets in deze uitgave mag zonder toestemming van beide auteurs gebruikt worden.

Nijmegen, november 2018

Netwerk Cliëntenraden Zorg - Loostraat 58 - 6924 AH - LOO - T +31 (0) 6 51 22 25 05

info@ncz.nl - www.ncz.nl

NL41 RABO 0127 8352 29 - KvK 09131729